

SADRŽAJ

Predgovor

Drama o imperatoru Julijanu (Nebojša Bradić)	5
--	---

Istorijska drama I

CEZAROVO OTPADNIŠTVO

Drama u pet činova

Prvi čin	13
Drugi čin	53
Treći čin	79
Četvrti čin	111
Peti čin	153

Istorijska drama II

CAR JULIJAN

Drama u pet činova

Prvi čin	181
Drugi čin	221
Treći čin	255
Četvrti čin	297
Peti čin	341

Beleška o prevodiocu	379
----------------------------	-----

Predgovor

DRAMA O IMPERATORU JULIJANU

Ibsen je govorio da je *Car i Galilejac* njegova najznačajnija drama. To je i njegova najobimnija drama: ukoliko bi se tekst izvodio integralno, predstava bi trajala oko devet sati. Ipak, ovaj komad je gotovo nepoznat.

Postavljena u vreme tranzicije grčke u hrišćansku kulturu, drama se bavi nasiljem koje prati smrt jedne i rađanje druge. Ibsen je sa *Carem i Galilejcem* postao moderan pisac. On nije napisao klasičnu tragediju u kojoj ličnosti govore „jezikom bogova”. Naprotiv, predstavio je obične ljude sa željom da postigne iluziju realnosti.

Car i Galilejac postavlja pitanje da li čovek ima moć da oblikuje istoriju. Glavna ličnost drame je imperator Julijan Apostata. Kroz njegovu sudbinu, Ibsen ispituje odnose nužnosti i slobode, nasilja i lepote, istorije kao mogućeg reda ili stalnog haosa. Najjači pobeđuju, a takve pobednike „volja sveta” preobraća u svoje igračke. Pritom, individualne želje i naponi nemaju gotovo nikakav uticaj. U Ibsenovoj drami Julijan uzvikuje: Jesam li ja ponosni gospodar svoje sudbine ili igračka sila istorije?

Julijan Apostata je, po svemu, mogao da bude dobar hrišćanin. Njegov stric Konstantin bio je prvi rimski imperator koji je prigrlio hrišćanstvo kao državnu religiju. Konstantin je bio posvećen novoj religiji, pomagao je crkvu i njene episkope. Po njegovim nalogima zatvarani su paganski hramovi, uklanjane su

statue paganskih božanstava, njihova bogatstva su pljačkana, a sveštenstvo proterivano.

Konstantinova konverzija u hrišćanstvo jedna je od najvećih revolucija u antičkom svetu. Posle njegove smrti, 337. godine, počele su krvave borbe za presto između njegovih sinova i rođaka. Julijan je bio sin Konstantinovog polubrata. Bio je učen i vrlo brzo se potvrdio kao sposoban administrator Zapadnog rimskog carstva. Uspešno je vodio ratove protiv germanskih varvara i tako sticao ugled u vojnim krugovima. Posle iznenadne smrti imperatora Konstancija II, vojska je tražila da ga Julijan nasledi na prestolu. Tako je Julijan postao imperator Rimskog carstva 361. godine.

Julijan je, međutim, imao svoju konverziju. S uverenjem da su mu paganski bogovi pomogli da dođe do trona, hteo je da obnovi religiju starih bogova s vrhovnim božanstvom koje je identifikovao sa Suncem. Bio je uveren da paganizam traži svoje svete tekstove. Za njega je antička poezija Homera i Hesioda nudila mnogo više moralnih dilema i bila važniji duhovni vodič za život nego što je to bila Biblija. Po Julijanu, ničeg svetog nije bilo u Hristovoj misiji: Isus iz Nazareta je samo jedan radnik – čudotvorac u okruženju nepismenih ribara. Smatrao je da zbog toga hrišćanstvo nije religija koju bi trebalo izučavati.

Na početku drame mladi Julijan živi u nekoj vrsti zatočeništva na dvoru strica Konstancija II. Posumnjavši u državotvorno hrišćanstvo, Julijan započinje svoje traganje za značenjem i smislom života. Iz Konstantinopolja odlazi u Atinu i tamo se priključuje grupi paganskih filozofa. No, vrlo brzo gubi interes za njihovo učenje. Otkrovenje mu stiže u susretu s mistikom Maksimom, koji u Julijanu vidi lutku pomoću koje pokušava da prevaziđe rasep između zemaljskog i duhovnog carstva. Takve idejne postavke imperator Julijan ostvaruje u praksi: proganja hrišćane, vodi rat protiv Persije i počinje da umišlja da je on sam otelotvorenje božanskog.

Julijan je bio opsesivan i ludo samouveren u pogledu sopstvene sudbine. Zbog toga je pravio pogrešne procene, čemu duguje i sopstveni pad. Moguće je da bi njegov religiozni eksperiment uspeo da je za njega imao dovoljno vremena. Konstantin je tokom dvadeset pet godina vladavine Rimskim carstvom postavio i učvrstio hrišćanstvo kao državnu religiju. Svoj vojnički uspeh povezao je sa hrišćanskom simbolikom. Uz Hristov znak, kako je tvrdio, on je porazio neprijatelje. Njegov bog nije bio nežni Isus koji propoveda da neprijatelja treba voleti i praštati mu: on je bio Bog ratova.

Imperator Julijan je vladao samo dvadeset meseci. Za hrišćane, njegova pogibija u pohodu na Persiju bila je srećna smrt. Da se Julijan vratio s pobedom iz Persijskih ratova i nastavio svoje religiozne reforme, Konstantinovo hrišćanstvo je moglo biti zamenjeno Julijanovim paganizmom. Istorija Rimskog carstva – i Zapadne civilizacije – tada bi izgledala potpuno drugačija.

Šta nam Ibsen govori? Pišući u vremenima kada su ideje Marksa, Darvina i Ničea menjale svet, Ibsen je nastojao da artikulise novu viziju ljudske slobode: Carstvo čoveka koji sledi slobodnu volju. U svoje vreme, on je samo delimično mogao da bude svestan opasnosti takve filozofije.

Posle fašizma i drugih totalitarnih režima XX i XXI veka mi vrlo dobro znamo na koji način je volja za moć menjala istoriju savremenog sveta i do koje mere je psihologija mase uticala da ogroman broj ljudi sa sumanutim oduševljenjem prihvati ideje vođa kakvi su bili Hitler i Musolini. Svako može da postane zarobljenik privlačne snage autoritarne ličnosti i pronade zadovoljstvo u pokoravanju njegovoj volji.

Međutim, jedna od najsnažnijih scena u drami je ona između Julijana i Grigorija. Dok gledamo Grigorija, Julijanovog prijatelja iz školskih dana, kako pod mukama odoleva suludom i surovom imperatoru, jasno vidimo da je Ibsen snažno branio hrišćanski idealizam.

Pozorišta se retko odlučuju da igraju ovaj veoma zahtevni Ibsenov tekst. Poslednji put je *Car i Galilejac* izveden u Nacionalnom teatru u Londonu 2011. godine. Bilo je to njegovo prvo izvođenje u Britaniji. Bez obzira na dileme koje sam imao u vezi s tekstom drame, želeo sam da je vidim na sceni. To je bila jedinstvena prilika i za sve one koje interesuje Ibsenova dramaturgija i da je vide u respektabilnom izvođenju. Znao sam da neće biti mnogo novih prilika da taj komad ponovo gledam u pozorištu.

Predstava *Car i Galilejac* u Nacionalnom teatru u Londonu postavljena je na način koji gledaoca ostavlja bez daha. Na sceni su oživele Eleusinske misterije, kultovi Boga Sunca, hrišćanske procesije i liturgijske službe... Julijanovo putovanje na kome otkriva tajne religija i doživljava mistička iskustva bilo je pravi pozorišni doživljaj.

U ovoj inscenaciji radnja je, uz pomoć modernih kostima, rekvizite i oružja, filma o bombardovanju, približena našem vremenu i locirana na Srednji istok, gde se vode moderni imperijalistički ratovi. Premda se bavi istorijom, predstava ove „svetsko-istorijske drame” nijednog trenutka ne upada u kliše holivudskog istorijskog spektakla.

O *Caru i Galilejcu* razgovarao sam s Ljubišom Rajićem, poznavaoцем Ibsenovog dela i vrsnim prevodiocem s norveškog jezika. I sam je bio iznenađen scenskim oživljavanjem ove drame. Zamolio sam ga da razmotri mogućnosti prevođenja ovog dramskog teksta na srpski jezik. S punim poverenjem predložio je svog studenta Radoša Kosovića, koji je za nekoliko meseci uspešno završio prevod ove velike drame Henrika Ibsena.

Tekst drame je konačno pred kreativnim čitaocem i pozorišnim praktičarima, kao predlog za čitanje i stvaranje predstave koja savremenom gledaocu govori o imperatorima i njihovim poslovima i danima.

Nebojša Bradić